

מעדני כהן

משעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת ראה תשפ"א שנה שלישית גליון 100

בענין קביעת מזוזה בשערי חצירות ובשער עירוב

נוסף להבית, והבית הרי הוא מקורה, ושפיר חייב לקבוע המזוזה אף בשערי החצר שהרי דין תקרה אינו תלוי בשער אלא בבית, אכן מדברי הרא"ש מבואר דהחצר עצמה היא החייבת במזוזה ולכן הווקח הרא"ש לתרין דרך החצר להיות אינה מקורה אבל הבית דרכו להיות מקורה.

ונפק"מ בחצר שאחורי הבית שנכנסים לשם דרך הבית באיזה צד של הפתח מניחים את המזוזה, האם לצד ימין הכניסה לחצר או לצד ימין של הכניסה לבית, שאם החצר חיובו מצד עצמו מניחים המזוזה בצד ימין הכניסה לחצר שהוא הפנימי, אבל אם החצר חיובו רק משום שהוא פתח הבית מניחים המזוזה מצד ימין הכניסה לבית, וכן נקט בחזו"א יו"ד.

ולפי"ז נראה דשערי עירוב שדרין שם עכו"ם הוא תלוי בהנ"ל אי חשיב שותפות עכו"ם, דאם חיובו מצד עצמן א"כ חשיב שותפות עכו"ם ופטור ממזוזה, אבל אי נימא דחיובן משום שהם פתחים שנכנסים דרכן לבתים א"כ כיון שיש בעיר בית של ישראל שפיר חייבים כל השערים במזוזה שהרי הם גם שערי הבית של ישראל, וכל שהבית חייב במזוזה חייבים כל שעריו במזוזה, וכ"כ בעמק ברכה מזוזה סימן ו' שבמקום שהבית חייב במזוזה הרי גם הפתחים המביאים אליו חייב במזוזה גם כשהחצר והעיר שייכים לעכו"ם יעו"ש. ולפי"ז נראה דמבואר בגמ' דרק משום סכנה אינו חייב במזוזה.

יבואר אמאי אם רוב העיר עכו"ם פטור שער העיר ממזוזה

אכן יעויין ברש"י ביומא דף יא עמוד א בהא דהקשו שם בגמ' הני אבולי דמחזא אמאי לא עבדו בה רבנן מזוזה ופרש"י שערי עיר ששמה מחזא והיו רובן ישראל, ולכאורה קשה דממנ"פ אם שותפות עכו"ם פוטרת א"כ גם במקצת עכו"ם פטורה, דמה בכך דהיו רוב ישראל הא מ"מ איכא שותפות נכרי, ואם שותפות עכו"ם אינה פוטרת א"כ גם במקצת ישראל חייבת, ובאור שמה בסוף הלכות מזוזה כתב לבאר על פי המבואר בירושלמי דחיוב שערי מדינות ושערי עירוב אינם מצד עצמם אלא מצד שנכנסים בהם לבית, ולפי"ז דוקא בבית שעיקר חיובו מצד עצמו שהוא בית דירה בזה כל שיש לנכרי חלק בו ואפילו מיעוט פטור דלא מיקרי ביתך, אבל שערי עירוב דחיובן מצד שנכנסים לבית ואין חיובם מחמת עצמם לא מהני מקצת עכו"ם לפטור דסוף סוף הוא פתח גם לבית הישראל, אלא דמ"מ כשדרין שם רוב גויים פטור משום דאדעתא דרובא אתעבידא וכמו דאמרו במסכת שבת דף קכב ע"א אדעתא דרובא מחממי אדעתא דרובא מדלקי יעו"ש, והיו כמו שער של עיר שכולה נכרים.

ולפי דברי האור שמה נמצא דבעיר שרובן גויים מן הדין היא פטורה ולא רק משום סכנה, ורק כאשר מיעוט העיר הם גויים בזה מעיקר הדין חייבת במזוזה ורק משום סכנה פטורה, ולפי זה שערי העיר העתיקה בירושלים בזמננו פטורים ממזוזה אף אם יד ישראל תקיפה ואין בו משום סכנה, כיון שדרים שם רוב גויים, וכן כתב בספר חובת הדר פ"ה הערה ב.

יבואר אם השער עצמו שייך גם לעכו"ם אם חייב במזוזה

והנה בהגהות מרדכי חולין פרק שמיני רמז תשמא כתב לענין שותפות עכו"ם במזוזה וז"ל ג' שבת שישאל עובד כוכבים שותפות בו פטור מן המזוזה, אף על גב דלא אישכחן קרא בפ' ראשית הגו למעוטי שותפות בכל הני דממעט התם, מכל מקום פטור דכיוצא בו מצינו בפ"ק דיומא גבי הא דתניא בית השותפין מטמא בנגעים וכו' דמורה שותפות דישאל ולא ממעט שותפות דעובד כוכבים ואפ"ה שותפות דעובד כוכבים לא מטמא בנגעים כדתניא בתוס' דנגעים, והטעם כיון שיש לעובד כוכבים חלק בבית זה ועובד כוכבים לאו בר טמויי בנגעים הרי אין כאן בית שלם לגבי טומאת נגעים דבעינן בית שלם עם כל זוויותיו, וכן לגבי מזוזה כיון שיש לעובד כוכבים חלק בגוף הבית ובשער ועובד כוכבים לאו בר מזוזה הוא הרי אין כאן בית שלם להתחייב במזוזה ואין בעינן בית שלם לענין מזוזה דהא ממעטין בפ"ק דסוכה בית שאין בו ד' אמות וכן שער שלם בעינן וכו' שקלת לחלק עובד כוכבים הוי חצי בית וחסר ולענין מזוזה ונגעים דהבית

איתא בשולחן ערוך הלכות מזוזה סימן רפו סעיף א אלו המקומות שחייבים במזוזה אחד שערי בתים ושערי חצרות, מדינות ועירוב, רפת בקר ולולין ואוצרות יין ושמן ובית האשה ובית השותפים, כולם חייבים. וברמ"א שם כתב וז"ל ודוקא כשבת השותפים ישראלים, אבל בית של ישראל ועובד כוכבים פטור ממזוזה (מרדכי ספ"ק דעבודת כוכבים) וכן חצירות או עירוב שמקצת עובדי כוכבים דרים שם, פטורין ממזוזה (חידושי אגודה פ"ק דיומא), עכ"ל.

והנה לענין בית שישאל וגוי גרים שם נחלקו בזה הראשונים, דהרשב"א כתב דחייב דדרשא ד"ביתך" לא למעוטי גוי אתא אלא לדרשא דדרך ביאתך כדאיתא בפרק ראשית הגו, והמרדכי כתב דאע"פ דבגמ' לא דרשינן להו לפטורא אבל מסברא פטור כיון שאין כל הבית חייב במזוזה שהרי חלק הגוי אינו חייב במזוזה נמצא שאין כאן בית שלם לחייבו במזוזה, יעו"ש, ונביא דבריו לקמן בהרחבה.

וקי"ל כהמרדכי בזה כמבואר ברמ"א, ויעויין ברעק"א בתשובה סימן ס"ו שכתב דאפשר דהרשב"א ס"ל דלא בעינן בית דידך כלל וסגי שהוא מקום דירה ידידה אפי' שאינו ממונו וכשיטת התוס' במנחות בתירוצו בתרא יעו"ש, ולכן שותפות עכו"ם אינה מחסרת בעצם הדירה כיון דמ"מ הוא דר שם ולהכי חייב במזוזה, אבל מאחר וקו"ל דבעינן ביתך ידידה וכל שאינו פטור ממזוזה מן התורה ומה שחייב לאחר ל"ו יום אינו חייב אלא מדרבנן, להכי שותפות עכו"ם נמי פטור ממזוזה דחסר בבית ידידה.

יבואר טעמא דעירוב שמקצת עכו"ם פטור ממזוזה משום סכנה לחוד

והנה בטעמא שחצירות ועירוב שמקצת עובדי כוכבים גרים שם פטורים ממזוזה כתבו הש"ך בסימן רפ"ו סק"ז והט"ז שם סק"ג שהוא משום סכנה, ובאמת כן מבואר בגמ' ביומא דף י"א דהטעם שפטורים הוא משום סכנה, דאיתא התם אמר ליה אביי לרב ספרא הני אבולי דמחזא מאי טעמא לא עבדו להו רבנן מזוזה אמר ליה הנהו חזוק לאקרא דכובי הוא דעביד, אמר ליה ואקרא דכובי גופה תבעי מזוזה דהא אית בה דירה לשומר בית האסורין, דהא תניא בית הכנסת שיש בו בית דירה לחון הכנסת חייבת במזוזה, אלא אמר אביי משום סכנה דתניא מזוזה יחיד נבדקת פעמים בשבוע ושל רבים פעמים ביובל ואמר רבי יהודה מעשה בארמבין אחד שהיה בודק מזוזה בשוק העליון של צפורי ומצאו קסדור אחד ונטל ממנו אלף זוז, ע"כ.

ולכאורה צ"ב כיון ששותפות עכו"ם פטור ממזוזה אמאי הוצרכו לפטור משום סכנה והרי שותפות עכו"ם פוטרת ממזוזה ואבולי דמחזא היו גם עכו"ם דרים שם.

יבואר אם החצירות והעירוב חייבות מצד עצמן או משום שהם שערים לבתים

והנה בענין חיוב שערי חצירות נחלקו הראשונים אם חיובן משום עצמן או משום שהם שער הבית, דבירושלמי ביומא פ"א ד"א [הובא בתו"י ביומא דף י"א א' ד"ה ואחד] איתא דהטעם דחייבין במזוזה לפי שדרך אותן שערים נכנסים לבית, ויש לחקור האם הריבוי הוא דמקום חצר עצמו חייב במזוזה, ואף שחצר אינו בית דירה מצד עצמו מ"מ כיון שדרונו נכנסין לבית דירה נחשב גם החצר עצמו כבית דירה, וחייבו מחמת עצמו, שהוא עצמו חייב במזוזה, או דילמא דבאמת מקום החצר עצמו לא נתרבה להתחייב במזוזה דלא חשיב בית דירה, אלא דכמו בית שיש לו הרבה פתחים כל פתח ופתח שבו חייב במזוזה ה"נ שער החצר נחשב כא' משערי הבית, והא דאמר הירושלמי שבהם נכנסין לבית היינו דמחמת זה נחשב השער שלו כא' משערי הבית, ונמצא דחייבא דשער החצר הוא משום הבית, אבל החצר עצמה אינה חייבת במזוזה.

ולכאורה מצינו שנחלקו בזה הראשונים, דהנה בתוס' במנחות דף ג' ד"ה דלית הקשו עמש"כ רש"י שם ד"ה שקפי דבית שאינו מקורה פטור ממזוזה, ומאי גרע משערי חצירות דאין להם תקרה וחייבין במזוזה, ותירץ הרא"ש דחצר דרכה להיות כך ומשמשת לדירת הבית אבל בית אינו ראוי לשמש כבית דירה כשאינו מקורה, ובב"י ו"ד ס' רפ"ו הביא בשם רבינו מנוח שכתב ליישב דשאני חצר שבית מקורה פתוח לתוכו, וביאור דבריו דס"ל דחייבא דשערי חצרות אינו מחמת החצר אלא משום שהוא שער

עומד בחזקת שניהם וכל פורתא ופורתא יש בו חלק דעובד כוכבים לא צריך קרא למעוטי, ואפילו אם לא נאמר הטעם שאמרתיו אלא דבלא קרא לא ממעטינן שותפות דעובד כוכבים לענין מזוזה, מ"מ הא חזין דבית שישאל ויעובד כוכבים שותפין בו לא מטמא בנגעים וה"ל לענין מזוזה דין אחד להם, עכ"ל.

והנה מבואר בדבריו דכל שהשער אינו לגמרי של ישראל אינו חייב במזוזה שהרי אין כאן שער שלם שחייב במזוזה, וא"כ לדידיה קשה אמאי שער העיר במקום שרוב ישראל דרים שם חייב במזוזה הרי מ"מ השער אינו של ישראל לגמרי וכל שאין כאן שער שלם החייב במזוזה אינו חייב במזוזה.

ובאמת כבר נדון בזה בשו"ת אבני נזר י"ד ח"ב סי' שפ"ב וע"ש שכתב דשמואל כיון דכתיב ובשערך צריך שיהיה השער שלו, ושוב כתב ד"ל דכיון דתרי ובשערך כתיבי הוי מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות וגם שותפות עכו"ם בשער חייבת, ומסיק האב"נ שם וז"ל וראי' לזה דשער שאינו שלו חייב במזוזה הואיל והבית שלו מהא דאמרין ביומא "א כל השערים שה"ל במקדש לא ה"ל להם מזוזה חוץ משער נקנור שלפנים ממנו לשכת פרהדרין שה"ל בו בית דירה לכהן גדול וכו' וע"כ טעם לשכת פרהדרין דחייב במזוזה משום שכ"ג בונה משלו, וקשה מ"מ שער נקנור למה ה"ל לו מזוזה

נשאלתי במי ששכר דירה וכשהגיע לדידתו ראה שאין מזוזה בכניסה הראשית לדירה, והיה בערב שבת והזמן דחוק ואין באפשרותו להשיג מזוזה, ולא היה אפשרות בידו אלא להוריד המזוזה מאחד החדרים וע"ד שלא להשתמש באותו החדר, האם יעשה כן ולא יחשוש לסכנה להוריד המזוזה מפתח שיש בו מזוזה, או שיש ענינה לפוטרו מן המזוזה.

הנה בגמ' מנחות דף מ"ד עמוד א' איתא הדר בפונדקי בא"י והשוכר בית בח"ל כל שלשים יום פטור מן המזוזה מיכן ואילך חייב, אבל השוכר בית בא"י עושה מזוזה לאלתר משום יישוב דא"י ע"כ, ויש להסתפק אם אינו שוכר אלא דר בביתו של חברו בלא קניין אלא בהסכמת חברו ואפי' קניין שאלה אין לו ובכל עת יכול חברו להוציא מביתו האם גם בזה חייב במזוזה, או שכל שאין לו קניין בבית אינו חייב במזוזה. ואם נימא דכל שאין לו קנין בבית אינו חייב במזוזה א"כ יש לו ענינה שיכול להפקיר את הזכות שכירות שיש לו בבית ולדור שם בלא קנין, ואם חושש שיבוא אחר ויזכה בקנין השכירות, יכול להקנות את הקנין שכירות לחברו שסומך עליו והוא יתן לו רשות לדור בו בלא קנין.

יבואר דציצית שנפסלה בשבת לא מהני מה שיפקירנה ולא יתחייב ציצית אע"פ שאין לו בה קנינים

ולכאורה הוא מבואר להדיא במגן אברהם סימן י"ג ס"ק ח', דכתב שם בהא דהמוצא בשבת שנקרעה ציצית שלו ונפסלה מותר ללבוש בשבת בלא ציצית משום כבוד הבריות, והיינו טעמא משום דאסור דאורייתא אין בזה אלא דאסרו חכמים ללבוש ואיסור דרבנן מותר משום כבוד הבריות, ונתקשה שם במג"א בזה וז"ל הקשה אחי המנוח מהר"ר יודא סג"ל זצ"ל מק"ק קראקא למה שריע ללבושו בשבת מפני כבוד הבריות הלא יש תקנה שיתנו לאחר במתנה ויחזור וישאלנו לו ואז הוא פטור מציצית, וכמש"ל סי' שכ"ג לענין טבילת כלים (שאע"פ שאסור להשתמש בכלי שנלקח מעכו"ם בלא טבילה מ"מ יכול להקנותו לעכו"ם וישאלנו ממנו ובוה מותר להשתמש בלא טבילה), ונ"ל דמ"מ חייב מדרבנן שנראה כשלו כמ"ש סי' י"ד ס"ג בטלית שאולה לאחר ל' יום וכ"ש הכא שבאמת הוא שלו, עכ"ל, ומבואר בדבריו דכל שהיה שלו והקנהו לחברו וחזר ושאלו ממנו הרי הוא מתחייב מיד דנראה כשלו והוי כשאל לאחר ל' יום.

ולכא'ו אכתי קשיא אמאי לא יקנה הטלית לחברו ויחזור וישאלנו ממנו בלא קניין שאלה ויפטר מן הציצית, ומבואר לכא'ו דגם אם לא יקנה הטלית בקניין שאלה אכתי חייב בציצית, ולכא'ו א"כ ה"ה במזוזה גם אם לא יקנה הבית הרי הוא כשוכר וחייב. וכן מבואר בחידושי הרשב"א שבת (דף קל"א:) שאמרו שם דאפי' לר"א דס"ל דמכשירי מילה דוחה שבת מ"מ מכשירי ציצית ומזוזה אינם דוחין את השבת משום שהואיל ובידו להפקירן ויפטר להכי אינם דוחין את השבת, וכתב הרשב"א שם וז"ל וטעמא דטלית של הפקר פטור מן הציצית דלא עדיף מטלית שאולה דאמרין שהיא פטורה כל שלשים יום, וכן בית של הפקר פטור מן המזוזה כדאמרין דשוכר פטור כל שלשים, **ואף על גב דלאחר שלשים חייבין בין בציצית בין במזוזה, היינו מדרבנן** דאילו מדאורייתא אין הפרש בין תוך שלשים לאחר שלשים, עכ"ל.

ולכאורה צ"ב מאי יום קשית ליה דלאחר שלשים יום חייב והרי אכתי לא יעבור שלשים יום בשבת כדי שיתחייב בו, אלא ע"כ דס"ל כהמג"א דכל שהוא שלו והפקירו וחזר והשתמש בו הרי מיד נראה כשלו וחייב, וע"ז תירץ דמ"מ אינו חייב אלא מדרבנן וממילא אין מכשיריו דוחין את השבת ופשוט, וא"כ מדברי הרשב"א מבואר נמי כמשנ"ת דשואל חייב לאחר ל' יום גם בלא קניין שאלה שהרי יכול להפקירו ולהשתמש בו בלא קנין וא"כ לא יתחייב בו ואפי' מדרבנן, ומבואר דס"ל דבזה נמי מתחייב מדרבנן, וכדבריו מבואר גם בחידושי הריטב"א שם.

ולפי"ז לא מהני שיפקיר את הזכות שכירות שיש לו בבית כיון דמ"מ הרי הוא דר בבית ובא"י חייב במזוזה מיד.

הלא השער לא ה"ל של כה"ג וה"ל קודש, אלא ודאי בטר בית אוליין עכ"ל, ומבואר דס"ל שאין צריך שיהא השער שלו, אלא דקשה על זה מדברי המרדכי הנ"ל. **ובספר** קונטרס פתח הבית להגאון ר' רפאל דייכמן שליט"א כתב ליישב בזה דהא דבעינן שיהא השער שלו הוא כשבאים לחייבו מצד דהוי פתח הבית דבזה אמרי' דכמו שכל הבית צריך להיות שלו מקרא ד"ביתך" כמו"כ פתח הבית צריך להיות שלו ואם אין הפתח שלו הוי כאילו חסר החלק ההוא של הבית, אמנם כ"ו כשדנים על פתח הבית אבל לגבי פתח המוליד למקום חיוב בזה י"ל דגם כשהפתח אינו שלו חייב, דלא דרשי' מקרא ד"ובשערך" דבעינן שיהא שער שלו, וכמו שהוכיח האב"נ משער נקנור.

אמנם לפ"ז גם פתח הבית יש לחייבו מהאי טעמא שהוא מוליד לבית ואע"פ שאין הפתח שלו יהא חייב במזוזה אבל משום שהוא פתח לבית יהא חייב במזוזה וצ"ע, וגם צ"ע מהיכא תיתי לחלק בין ביתך ל"ובשערך" דרך בית צריך להיות שלו. **ושמעתי** מדידי הרב הגאון ר' איסר זלניץ שליט"א ששמעו מאביו הגאון ר' אפרים זצ"ל ששמעו מראש ישיבת בריסק הגאון הגדול ר' יוסף דב סלאוויצק זצ"ל שכשוכר בית ויש לו ספק בעיני המזוזה מפקיר חלקו בפתח כדי שלא להתחייב במזוזה וכמדומה שאמר כן בשם מרן נאב"ד בריסק זצ"ל, ואפשר דחיליה מהמרדכי הנ"ל.

בענין חיוב שוכר במזוזה האם הוא רק כשיש לו קניין שאיכלה

יבואר דלדעת התוס' דבית שאול חייב במזוזה אחר ל' יום אינו אלא ביש לו קנינים בו

אכן יעויין בקרן אורה מנחות דף מ"ד עמוד א' שהקשה להתוס' דס"ל דביתך אינו ממעט השוכר בית ושוכר לאחר ל' יום חייב במזוזה מדאורייתא, וז"ל ולפי שיטה זו דמזוזה חייב אפילו בבית של אחרים מ"מ תוך ל' פטורה, דלא חשיבה בית דירה עדיין, יקשה לי לפי שיטה זו, הא דאמרין בשבת (קל"א ע"ב) דר"א מודה דמכשירי ציצית אין דוחין את השבת הואיל ובידו להפקירן, ומאי האני הפקר לענין מזוזה, הא מ"מ הוא דר שם, ולא עדיף ההפקר מאם ה"ל הבית מתחלתו שאינו שלו, כיון דלא בעינן ביתך כלל, עכ"ל. והיא קושיית הראשונים הנ"ל.

וכתב ליישב דדוקא כשהבית שאול או שוכר אצלו אבל אם הפקירן ואין לבית זה בעלים כלל שפיר לא מיקרי ביתך, ופטור הוא ממזוזה. ולפי"ז דעת התוס' דבעינן שיהא לו קנין שכירות או שאלה בבית. ושפיר יוכל להפקיר את קנין השכירות שלו.

יבואר דשוכר פחות מל' יום בא"י שחייב במזוזה אינו אלא אם יש לו קניני שאלה ושכירות

ואפשר לומר דאף להראשונים הנ"ל דס"ל דחייב גם בלא קניין שאלה היינו דוקא בשוכר לל' יום דחייבו משום דנראה כשלו בזה חייבוהו חכמים גם בלא קניין שאלה משום דסוף סוף נראה כשלו, אבל בשוכר בית בא"י שחייבוהו מיד משום יישוב א"י בזה אפשר דאינו אלא בקניין שאלה ושכירות, דהנה רש"י פירש במנחות דף מ"ד עמוד א' בטעמא דשוכר בית בא"י חייב במזוזה לאלתר וז"ל דלאחר שקבעה שוב אינו נוטלה משם אפי' יוצא ממנו כדאמר בפ' השואל בב"מ (דף קב) הלכך בקושי יצא ממנה מפני טורח מזוזה אחרת, ואפי' יוצא ממנה ישכרנה אחר מהרה כשימצאנה מזומנת במזוזה ונמצאת א"י מיושבת, עכ"ל.

ולדבריו אפשר דרך היכא דשכר בקנין שכירות ושאלה אמרין שלא יצא מדירתו וישאר בו, אבל כששוהה שם בלא קניין שאלה לא אמרין שמשום המזוזה ישאר שם ואין בזה משום ישוב א"י, ומ"מ מדברי הראשונים לא שמענו אלא במקום שחייבו משום שנראה כשלו, אבל בשוכר בא"י דאין זה משום דנראה כשלו י"ל דהינו דוקא היכא דיש לו קנין. וא"כ גם לדבריהם י"ל דיכול להפקיר את זכות השכירות ולא יתחייב במזוזה מיד.

וכה"ג מצאנו דפונדק גם בא"י אינו חייב אלא לאחר ל' יום, וטעמא דפונדק לא נתבאר בראשונים כ"כ, וראיתי בספר שבט הלוי חלק י' סימן ק"פ שכתב לבאר בזה וז"ל דמי שמשלם בפונדק אינו שוכר בית הפונדק דהיינו עצם הבית, אלא משלם עבור הזכות לדור בו ולולן בו כפי הסכמת בעל הפונדק, ושכירות ליומא הוא כעין מכר כמבואר במק"א באורך גם אם קיי"ל שכירות לא קניא, משא"כ פונדקאות שלכו"ע אינו כמכר, ולא כעין מכר, וא"כ מי ששוכר דירה, אפילו ודאי אין דעתו להשתקע אם זה ככל דיני שכירות גזרו חז"ל חיוב מזוזה, עכ"ל, ומבואר בדבריו דכל שאין לו זכות בעצם הדירה אע"פ שיש לו זכות לינה לא חייבוהו חכמים במזוזה משום יישוב א"י, וזהו גדרו של פונדק שאין לו קניין וזכות בגוף הדירה, וא"כ כ"ש אם אין לו זכות כלל בדירתו אלא הבעלים נותן לו להשתמש בשלו שלא חייבוהו חכמים מיד משום יישוב א"י.

ואע"פ שהסברא שכתב רש"י דבא"י חייב במזוזה הוא משום שכשיהיה שם מזוזה ישכרוהו אחרים במהרה ונמצאת א"י מיושבת, וסברא זו קיימת נמי בשוהה בבית בלא קניני שאלה, מ"מ לא חייבו חכמים אלא ביש לו קנינים וזכות במקום דמי לביתך במקצת אבל בלא"ה לא מחייב, שהרי לא חייבו חכמים כל מי שעובר במקום שאין שם מזוזה שינח שם מזוזה בשביל שישכרוהו אחרים במהרה, וע"כ אפשר דגדרו וענינו הוא דמי שיש לו קניין בדירתו חייבוהו חכמים וצ"ע.

ובעיקר חיוב מזוזה בשוכר דירה לקיט יעויין בספר מועדים וזמנים ח"ד סימן רפ"ז שנסתפק בחתן שרוצה לשכור חדר במלון כדי שיוכל לקיים היחוד בדירה שלו, ונסתפק שמו מתחייב במזוזה, והמזוזה במלון אינו כדון, וא"כ עדיף שלא לשכור

החדר ולבטל מצות מזוזה, וכתב בשם מרן הגר"י שאמר שהשובר חדר במלון בא"י פטור ממזוזה, ולא נתברר טעמו אם הוא משום שאינו עומד להיות שם ימים רבים או

בעניין חתן שחופתו היתה לפני שקיעת החמה אם התפלל ערבית קודם חופתו אם מונה ז' ימי המשתה מיום המחרת

שעבר ולא ממחרת, עכ"ל, ומבואר דאע"פ שהתפלל ערבית לא חשבינן לקולא שהוא כבר לילה ולהכי חשיב שמועה קרובה ומונה ז' ושלשים, וא"כ ה"ה בענייננו לא נחשוב אותו כלילה לענין שיוכלו לברך עוד יום ז' ברכות, דלקולא לא אמרין דחשיב כלילה. והנה מי ששמע שמת לו מת אחר תפילת ערבית שכתב השו"ע שלא עולה לו מקצת יום של היום הקודם משום דחשבינן ליה כמי ששמע בלילה, ולכא"ו הרי דין השו"ע גם לקולא כיון דחשיב כאבל הרי פטור מת"ת עוד יום אחד, ועוד שהרי מברך ברכת אבלים גם ביום השביעי, וחז"ל דחשיב כאבל גם לקולא, ולא חשבינן ליה כספק ברכות לקולא, דכל דחשיבין ליה כאבל הרי הוא אבל כל הדינים, וא"כ ה"ה לגבי חתן דיוכלו ז' ברכות ביום השביעי אע"פ דלכא"ו הוי לקולא, אבל כל דחשבינן ליה כז' ימי המשתה דינו גם לקולא כז' ימי המשתה.

אלא דבאמת צריך צ"ע אמאי חשבינן ליה לגמרי כז' ימי אבילות וכו' ימי המשתה גם לקולא, ואפשר דז' ימי המשתה שלפעמים דוחין אותו לעשותן שלא בסמוך ליום חופתו כמו במת אביו של חתן ואמה של כלה וא"כ חזינן שבאזיה יום שקבעו את ימי המשתה הם ימי המשתה, וכיון דאחר תפילת ערבית א"א לחשוב את היום הקודם כז' ימי המשתה, ממילא נקבעים ימי המשתה מיום המחרת בין לקולא בין לחומרא.

בענין מעשר כספים אם גנבו ממנו כסף אם יכול חשב שלא הרויח ממנו זה באותו חדש

לתת מעשר אלא מחמש אלף שהרויח, וא"כ בכל הפסד שבא לו לאדם הרי זה חשיב כלא הרויח את אותו הממון, ואין צריך להפריש ממנו כסף מעשר. וידוע שהיה מעשה שנכנס מאן דהוא להרבי מסאטמר צ"ל ואמר לו שמצבו קשה מאוד אלמן עם יתומים ועניות גדולה וריחים עליו ונתן לו את כל הפדיונות שקבל באותו יום שהיה סכום גדול מאוד ואחר שנכנס הגבאי אליו וראה שנתן לו כל הכסף אמר לו שאותו אדם אינו אלמן ואין בניו יתומים ושמוח שמחה גדולה שבי"ה אינו בעל ייסורים כמו שהשב קודם ולא נצטער על הכסף הרב שנתן לו במרומה ואפשר שסוף סוף עני היה אלא שקבל הכסף במרומה אבל צדקה מקרי צ"ע.

במצוות השמר פן תשכח את ד' אלוך

והמעטירה בעליה מזכירת השם יתברך כמו שנאמר ישעיה מ"ה כ"ה "בה" יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל, עכ"ל, ומבואר דהוא מצוה גמורה שנתחייבו בה כל ישראל. והנה מקרא ד"ועתה ישראל מה ד' אלוך שואל מעמך כי אם ליראה" דרשו חז"ל אל תקרי "מה" אלא "מאה" דחייב כל אדם לברך מאה ברכות בכל יום, וא"כ מבואר דע"י מאה ברכות זוהר האדם ליראת שמים. והביאור בזה הוא, משום דבכל ברכה שמברך הרי הוא זוכר את ד', וכשזכר את ד' הרי זוכה ליראה את ד', וכמש"כ רבינו יונה הנ"ל בהנהגות המחויבות מן הזכירה כמו היראה וכו', ולכן המצוה של מאה ברכות היא המביאה ליראה את ד'. **ושמעתי** בשם המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש צ"ל שהקשה במה שכתב הטור בסיומן מ"ו וז"ל והשיב רב נטרונאי ריש מתיבתא דמאת מחסיא דהע"ה תקן מאה ברכות דכתיב (שמואל ב כג) הוקם על ע"ל בגימ' ק' הוי כי בכל יום היו מתים ק' נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה היו מתים עד שחקר והבין ברוח הקודש ותקן להם לישראל ק' ברכות, וע"כ תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות סדר העולם והנהגתו להשלים ק' ברכות בכל יום, עכ"ל. **והקשה** דהרי לא היה עדיין חייב של מאה ברכות עד שבא דוד המלך ותיקנם, וא"כ בוודאי לא מתו ק' נפשות משום שלא בירכו מאה ברכות שהרי אכתי לא נתחייבו בה, והיה צריך לחקור אחר איזה מצוה שנתחייבו בה ואינם מקיימים אותה כראוי ודאי על זה בא להם העונש, ולמה תיקן ק' ברכות שלא נתחייבו בהם קודם לכן, ואמר דצריך לומר שהרי נתחייבו ליראה את ד' שהוא תכלית בריאת העולם, שז"ד יתברך שואל מעמך, וכיון שהיה חסרון ביראת ד' תיקן מאה ברכות כדי שש"ז זה תזכור את ד' ויחזור היראה ד' כבתחלה, וזה ידע ברוח הקדש שמאה ברכות יכול להחזיר היראה לישראל, ועי"ז תיעצר המגיפה מישראל.

בעניין מים של מזגן שנכנס לתוך המיכל שמתוכו שוטפים השרותים אם מותר להשתמש במים אלו בשבת

טלטול מוקצה והרי אפי' טלטול מן הצד מותר בשבת כ"ש בזה אלא דטלטול מן הצד גם אסור כשהוא לצורך דבר האסור, אבל בזה אפשר דאפי' לצורך דבר האסור שרי משום דאינו אלא הסרת המונע ואינו טלטול מוקצה כלל ובאמת גם אם היה חשוב כטלטול מן הצד אפשר דשרי כיון שאינו צריך למים המוקצים אלא מטלטל את המים המותרים ואגב זה מטלטל המים האסורים וא"כ לא חשיב טלטול מן הצד לצורך דבר האסור שהרי אינו צריך לכמה טיפים מוקצין שנפלו לתוך המיכל שהרי די לו במים המותרים ולכן פשוט שאינו אסור בהורדת הידיה של המים שאינו חשוב כטלטול המוקצה.

אלא דהיה מקום לאסור את הורדת המים משום שמשתמש במוקצה וזה אסור גם כשאינו מטלטלו, אבל אפשר שאינו חשוב כמשתמש במוקצה מה"ט שאמרנו שהרי אינו צריך למים אלו אלא די לו במים המותרים וא"כ לא חשיב כמשתמש במוקצה שהרי אינו צריך להם, ולכן נראה דשרי להוריד המים אע"פ שמעורב בהם מים מוקצין. **והנה** יש להסתפק ביש לו מים שבאו על ידי מעשה שבת ונתערבו במים שלא נעשו בו מלאכת שבת את מותר להשתמש בהם לטילת ידיים, שהרי א"צ לאותם מים האסורים, וא"כ לכא"ו לא חשיב כמשתמש באסור, אבל שמעתי בשם מרן הגאון ר' דב לנדו שליט"א שאמר לאסור להשתמש בזה, ואולי אמרין שכל שנתערב בו איסור ולא בטל הכל נאסר בהנאה כמו חמץ שנתערב בהיתר שהכל אסור בהנאה ואי אפשר למכור ההיתר חוץ מדמי חמץ שבו עי"ז ש"ע ס' תמז"ו צ"ע.

שמעתי מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א שהורה שחתן שהתפלל ערבית מפלג המנחה קודם החופה אע"פ שהחופה היתה קודם השקיעה, יש לו ז' ימי המשתה מלאים, דכיון שכבר התפלל ערבית נחשב לירידה שכבר התחיל את היום הבא, וא"כ אי אפשר למנות את היום הקודם ליום משבעת ימי המשתה, ולהכי מונה ז' ימי המשתה מן הלילה, וכמו שכתב השו"ע ביו"ד סימן ת"ב סעיף י"א לענין מי שהתפלל ערבית מפלג המנחה והודיעו לו קודם שקיעת החמה שמת לו מת דאינו עולה לו אותו היום ליום אחד של שבעת ימי אבילות מפני שעשאו כבר לאותו היום ללילה, והכי נמי כיון שעשאו ללילה תו אינו נמנה ליום אחד משבעת ימי המשתה, וחשבינן ליה כנשא אשה בלילה, ומונה ז' ימי המשתה שלימים.

אמנם יעויין בט"ז שם ס"ק ז שכתב בהא דאינו מונה יום האתמול לימי אבילות וז"ל הטעם דהוי תרי קולי דסתרי אהדרי, כיון דעשה אותו לילה לתפלת ערבית אל תעשהו יום. ונראה לי דאם שמע שמועה קרובה בסוף יום ל' אחר תפלת ערבית ועדיין יום הוא, ודאי לא אמרין דהוי לילה מכח התפלה, דלהחמיר אמרין כן לענין שלא יעלה יום שעבר למנין ז' אבל לא להקל לומר שהוא שמועה רחוקה, אלא צריך להתאבל, ודומה למ"ש בסיומן רס"ב לענין מילה דלא איכפת לן בתפלה ובה ודאי מונה מיום

מעשה באחד שבא לבקש הלואה ממי שאינו מכיר וזהו סבור בו שהוא עני ונתן לו ע"ד שאם לא יחזיר לו שיהיו המעות צדקה בשבילו, ולבסוף נתברר שהוא רמאי ולא היה בדעתו כלל להחזיר, ויל"ע האם יכול להחשיבו לכסף מעשר.

ויש לעיין במי שהוא עני והוא מרמה אנשים אם בשביל שהוא גנב אי אפשר לתת לו צדקה, ואפשר דדמי לרועי בהמה דקא שאין מצילין אותן וכ"ש שאין צריך להחיותן וצ"ע.

אבל נראה פשוט שעכ"פ מהגניבה שנגנב ממנו אינו צריך להפריש מעשר, ודמי למי שיש לו חנות והרויח בחודש אחד עשר אלף שקלים אבל נתקלקלה לו חסורה בשווי חמש אלף שקלים ונמצא שבסכ"כ הרויח רק חמש אלף שקלים, ודודאי אין צריך

שמעתי מוסידי הגאון ר' שמריהו יוסף ברמן שליט"א שסיפר שזקינו מרן הסטיפלר צ"ל סיפר לגיסו הגאון ר' קלמן אדלר שליט"א מעשה מפורסם, שפעם אחד מגדולי הרבנים התעכב זמן רב ולא יצא מחדרו להתפלל בשבת, ושאלוהו על מה ולמה התעכב, ואמר להם שהוא מוטרד מכך שעם ישראל עוברים על לאו מפורש בתורה "השמר לך פן תשכח את ד' אלוך" שנאמר בזה חז"ל כ"ש לאו מפורש שחז"ל אמרו רגע אחד את ד', ואין אפשר לקיים זאת, ואמר לו אחד מן החסידים שחז"ל אמרו במסכת פאה פרק ו משנה ו העומר איש בו סאתיים ושכחו אינו שוכח" כי סאתיים היא כמות חשובה ואף אם שכחה ודאי דיחזור ויזכור ולכן אין זו נקראת שכחה, וא"כ אף הרבי הרי שכחתו היתה להגע בלבד ובודאי דעתו לחזור ולהזכר בד', וא"כ אין זו נקראת שכחה ואמר לו החייתי, ויצא להתפלל. ובספרים כתבו המעשה באופן זה שפעם קראו "החזרה" להרבי ר' בונם צ"ל ואמר לו בדאגה רבה "בונם עברתי עברה חמורה ביותר, כתוב בתורה 'השמר לך פן תשכח את ד' אלוך' ואני שכחתי לרגע" וענה לו רבי בונם כ"ל, ואמר לו החזרה, בונם החייתי. וכשסיים הסטיפלר צ"ל לספר את המעשה הנ"ל נעשה אדום בפניו, ואמר שהצדיקים האמיתיים אינם שוכחים אפילו לרגע את ד' יתברך.

ובשערי תשובה לרבינו יונה בשערי ג' אות כ"ז כתב וז"ל מן האזהרות התלויות בלב "השמר לך פן תשכח את ד' אלוך" ואמרו רבותינו וזכרונם לברכה כל מקום שנאמר השמר פן ואל הרי זה לא תעשה, הוזהרנו בזה לזכור את השם יתברך בכל עת, וחייב האדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד ההנהגות המחויבות מן הזכירה כמו היראה והצניעות וקישוט המחשבות וטכסים המידות, כי זרע הקודש ישיגו כל הנהגה נאווה

ונשאלתי במים של מזגן שנכנס לתוך הניאגרה של השרותים האם מותר להוריד את המים בשבת, שהרי המים שיוצאים מן המזגן הם מוקצה משום גנול וא"כ כשמודיד את המים נמצא שהוא מטלטל מוקצה, וגם משתמש במוקצה.

והנה לענין טלטול מוקצה יל"ע אם כל מה שחשיב מעשה לענין מזיק חשיב מעשה גם במוקצה, דהנה בסנהדרין דף ע"ב ב' מבואר דההורג נפש בהסרת בידקא דמאי בכח ראשון חייב דזה חשיב מעשה ידיה, אבל לגבי מוקצה הרי הובא ברמ"א בס' שו"ח ג' בשם מהר"ל שמותר לטלטל מוקצה בנפיהה אע"פ דחשיב מעשה גמור בריציהה ובמזיק, וחזינן דלא כל מה שחשיב מעשה לכל דיני התורה חשיב מעשה לענין טלטול מוקצה, וכן חזינן דטלטול בגופו מותר אע"פ שהוא מעשה גמור בכל התורה כולה, ומשום דבמוקצה בעינן מעשה בידים ממש ולא סגי שיחשב מעשה ידיה שיתיהם אליו הטלטול מוקצה.

והנה יעוי' בשו"ת מהר"ל סי' ר' וז"ל דטלטול מוקצה ע"י נפיהה אע"פ דכתבתי לעיל דכחזו כגופו דמי מ"מ אין נראה לאסור זה דהנא תלא באורחא לטלטל בכה"ג, דטלטול מן הצד וע"י שנינו כלאחר שריק, דתנן הקש שע"ג המטה וכו' וכן פוגלא שריק אע"פ דודאי מזוי עפר ממקומו, עכ"ל, ונראה מדבריו דטלטול ע"י נפיהה חשיב כטלטול מן הצד ואסור לצורך דבר האסור.

וא"כ עכ"פ י"ל שכל שמודיד המים באמצעות הידיה להורדת המים אינו חשוב טלטול מוקצה אלא כמסיר בידקא דמאי שאינו אלא הסרת מונע מן המים ואינו חשוב

בעניין קדוש לבנה קודם ג' ימים מהמולד

ונשאלתי בבית הכנסת שעשו קדוש לבנה קודם ג' ימים מהמולד, שהיה המולד באותו לילה בשעה תשע וחצי ובטעות ברכו על הלבנה בשעה שמונה וחצי, והיה לבם נוקפם על זה שמא בירכו ברכה לבטלה, וצריכים לקדש שנית על הלבנה או לשמוע הברכה מאחר.

והנה מקור הדין אין מקדשין את הלבנה רק לאחר ג' ימים מהמולד הוא מדברי רבינו יונה שהובא בב"י סימן תכו שכתב וז"ל גרסין במסכת סופרים פרק כ"ה ב"ב אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת וכו' בלב טוב. ומדברי תלמידי הרב רבינו יונה נראה שלא היה גורם במסכת סופרים אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת שכתב בסוף פרק תפילת השחר (שם ד"ה נהרדעי) במסכת סופרים אמרו אין מברכין על הלבנה עד **שתבשש**, י"א עד מוצאי שבת שמברכין על הבשמים, ואין זה מתקבל כלל דמה טעם הוא זה לתלות הדבר במוצאי שבת, ויש מפרשים שתבשש לשון חופה ודומה לו עבד בוסמא לבריה, ורצונו לומר משעה שתעשה כמו חופה שהיא גדולה קצת ומאירה סביבותיה, ונראה למורי שפירושו משתממת, מלשון לבסומי קלא, כלומר משעה שמתוק האור שלה ואדם נהנה ממנה שזה הוא **אחר ב' או ג' ימים** אבל ירח בן יומיו מתוק קטנותו אין האור שלו מתוק שאין אדם נהנה ממנו עכ"ל, ואף על פי שבספרים דידן כתוב בהדיא אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת וכמ"ש רבינו, מ"מ למדנו מדברי הרב רבינו יונה שאין מברכין ברכת הלבנה עד **שיעברו עליה ג' ימים** דמשמע דבלא היא דמסכת סופרים הוא סובר כך לפי שקודם לכן אין אדם נהנה מאורה, עכ"ל.

ובשולחן ערוך שם כתב על פי הגר"י גיקטליא שאין מברכין על הירח אלא לאחר ג' ימים, והוא על פי הקבלה, אבל במשנה ברורה שם ס"ק כ' כתב דרוב האחרונים פליגי ע"י. ולעניין לקדש קודם ג' ימים הנה במגן אברהם שם ס"ק יג כתב וז"ל הרמב"ם וסמ"ג ואם לא בירך ליל א' מברך עד יום י"ו וכו' רש"י בביאורו **מכאן משמע דא"צ להתנות ג' ימים כמ"ש בלוקט' ספרים** עכ"ל, ובס' הקנה כ' ג"כ מצוה מן המובחר

לקדשה ביום ראשון. אבל בהגמ"י כתוב ג"כ להמתין ז' ימים, וכ"כ ב"מ מאכ"ח ח"א סל"ט, ובלבוש כ' א"כ חל מ"ש קודם ז' ימים סומכין על רבינו יונה ומקדשין אחר ג' מפני שהוא מ"ש, וגם מפני שהציבור מקובצין וברוב עם הדרת מלך, וכ"כ הב"ח שלא להחמין המצוה, אבל אם מ"ש קודם ג' ימים אין מקדשין דיכולין להמתין עד מ"ש **הבא כמ"ש ס"ב**, עכ"ל, ומשמע מדבריו שאם מוצאי שבת הבא אי אפשר לקדש הלבנה מקדשין במוצאי שבת גם קודם ג' ימים, ונפק"מ אם מוצאי שבת הוא ת"ב שאין מקדשין על הלבנה דיכול לקדש במוצאי שבת הקודם גם קודם ג' ימים, וכן שמעתי מאמור"ר ר' זצ"ל שנהג כשמוצאי שבת היה ת"ב היה מקדש הלבנה במוצאי שבת שהוא ליל ג' בחדש אע"פ שלא עבר ג' ימים, וא"כ כדיעבד שקדשו הלבנה קודם ג' ימים אינם צריכים לחזור ולקדש הלבנה.

והנה כמ"ב שם אחר שכתב שרוב האחרונים פליגי ע"י, כתב וז"ל ולעניין לקדש קודם ג' ימים ולדידהו עכ"פ **לאחר ג' ימים מעל"ע מצת המולד שנהניין כבר מאורה יש לברך עליה ואין להחמין המצוה**, עכ"ל, ומבואר שכתב דאחר ג' בחדש מברכין עכ"פ, ומשמע שיש אפשרות לברך גם קודם ג' ימים אלא דאחר ג' ימים בוודאי מברכין, **ובאמת** כשער הציון שם כתב בשם הרמ"ה דמיום א' מברכין, ונראה מדבריו דבוודאי יש מקום לברך מיום א', ולמוש"כ המגן אברהם שאם אינו יכול לקדש הלבנה במוצאי שבת יקדש קודם יום ג' נראה פשוט שאם קידש הלבנה קודם ג' ימים יצא יד"ח. ויש להוסיף עוד סניף להקל בזה, שגם ברבינו יונה שכתב עד שתבשש היינו שיעברו ב' או ג' ימים מהמולד נראה מדבריו שהעיקר שהלבנה תהיה גדולה ונראית, וא"כ אם הוא קרוב לג' ימים שעה אחת אפשר דהכל מודים שמקדשים הלבנה, שהרי לא כתב שיעור ג' ימים אלא משמעה זו היא כבר בוודאי נראית לעין ונהניין מאורה וא"כ מסתבר ששעה קודם גם כן כבר נהניין מאורה, ולא דמי לשעורי חכמים שאי אפשר לומר לאו דווקא, שהרי אינו שיעור אלא בכדי שיתבשמו מהלבנה, וא"כ מסתבר שגם שעה קודם כבר סגי בכדי, ולכן נראה שבוודאי יצאו יד"ח.

הערות על הגליון הקודם

וכבר הארכתי בו תודה לאל בפירוש האגדות שלי במסכת סנהדרין וכתבתי שכולם הם ענייני מנחת נישואין שהאשה חוזרת ומתחדשת לבעלה כמ"ש לעיל סימן ת"ז (אות א) בשם א"י (הל' ראש חדש ס' תנד) והוא סוד קידוש החדש והמשכיל **יבן עכ"ל**.

הערה בעניין מה שנתבאר שבשבע שבשבו היה נוהג ערלה משום שהיה נוהג רבני

בעניין מה שנתבאר שבשבע שבשבו היה נוהג ערלה משום שהיה נוהג רבני עניינו מה שכתבנו שבשבע שבשבו אע"פ שהיה מותר לאכול כל איסורים שבתורה היה הערלה אסור משום דין רבני שבו שכיון שכתב הרמב"ן שאסור ערלה הוא משום רבני וכשואל ערלה אין הרבני המונע לירושלים וירושלם שמתביא לד' יתברך וימחק אסור ערלה בשבע שבשבו משום רבני שבו. והעירוי מזה דאיתא בתוספתא במנחות פרק ו' הלכה כ' וז"ל **לארבע עשרה שנה נתחייבו בנטע רבני, ר' יוסי ב"ר יהודה ור' אלעזר בר' שמעון** אומרים **לא נתחייבו בנטע רבני אלא לאחר ארבע עשרה שנה**, ובפשוטו נראה שלא נתחייבו ברבני אלא לאחר שכבשו וחילקו וכמו מנעו שני, וא"כ לא יתכן שראשון ישראל בערלה משום רבני, כיון ברבני עצמם לא נתחייבו וצ"ע. והנה בבאור הפלוגתא בתוספתא יעויין בחדושי ר' שמואל קידושין סימן ב' הערות סימן ב' כתב וז"ל והנה לפי הג' שפליגי דכ"ע ס"ל דלא נתחייבו בכרם רבני אלא לאחר י"ד, נמצא דהמחלוקת בין ת"ק לר"י בר"י ור"א הוא בזה גופא, א"כ לענין נ"י פטור משום הדמיעה היתה בזמן שאין רבני נוהג או לא, דלת"ק אפי' הומיעה היתה תוך י"ד חייב ברבני, דבין דמיעה היתה נהג, ממילא חייב ברבני בשנה רביעית ור"י בר"י ור"א סברי דצריך למנות א' ב' ג', היינו דאנו חייב אלא בנטע לאחר י"ד, ואולם לפ"מ שהגיהו דת"ק ס"ל דחייב ברבני לפני שכבשו, לפי"כ כ"ע מודו דכל הכשר לארבע שנים בזמן שאין רבני נוהג היה אסור גם לענין רבני עצמו, אלא דת"ק ס"ל דגם בתוך י"ד היה זמן חייב רבני עיין שם, ע"כ, ומדבריו נראה דערלה אינה תלויה ברבני אלא אדרבא כיון דנוהג ערלה ב"ד שנה שכבשו להכי גם נהניט בתוך י"ד נתחייב ברבני לאחר י"ד שנה. ובשו"ת מנחת שלמה חלק א סימן ע הביא מש"כ בשו"ת רדב"ז ח"ג ס' תקל"א שאין להתיר את הערלה מראשון ערלה משום טעמא דכל שאתה קורא בה ובשנה רביעית וכו' קדורא אני בו שלש שנים וכו' וזה כיון שאינו מתקיים יותר משלש שנים לא נוהג בו כלל איסור ערלה, כיון דלא מצינן דרשא זו בש"ס עיין שם, והמה ע"ז בשערי דרך בשב"ע פרק ו' דמאי שנת מדרשא דכל שישנו בלא תאכל חמץ וכו', אמנם מבריתא זו מוכח להדיא כהרד"ב שאף כה"ג שאין אני מקורן לו ובעשה הרביעית מ"מ נוהג בו שפיר איסור ערלה מאמרו ר' יוסי ב"ר יהודה ור"א ב"ר שמעון אומרים לא נתחייבו בנטע רבני אלא לאחר י"ד שנה כשכבשו ושחלקו ונתחייבו במעשרות (משום דילפינן לה בגז"ש דקדש קדש ממוער) התחילו מונים שנה ראשונה שנה ושלישית ואח"כ נתחייבו בנטע רבני, הרי דאע"ג שנוהג ערלה ב"ד שנה אע"פ שרבינו אינו נוהג בו מכל מקום יש בו ערלה בלא רבני.

בעניין שלא להתעניין בחדשות אלא בתורה בלבד

ביום דבר אחר חוץ מאשר תורה ומוסר, וזה דבר נכון ומוסר מכלה אנשים כמה פעמים ללא ספק, שמי שקבל על עצמו באלול שאינו מסתכל בשום דבר אחר חוץ מאשר תורה ועבודת ד' הטעם שלו בתורה ובתפילה הוא טעם כ"כ נפלא עד שכבר אינו מסוגל להסתכל יותר בשום דבר אחר. ואפי' כשיש דברים המושכים צריך להתחזק בזה שנדע שע"י התעניינות בדברים אחרים זה מונע את הגישה מל' והטעם הנפלא מהתורה, וצריך להתחזק באמונה שהקב"ה מנהל את העולם הכל בא מלת הקב"ה ואין צורך לראות מה בדיוק אירע, וכשאנו נהי' חוקים בזה או באמת הקב"ה יתן לו מתנה טובה ויהי' הראש השנה כה שלא הרגשנו מעולם. והכל בתנאי שלא להסתכל בדברים אחרים, ולומר שבאלול בכל עת מה שמעניין אותנו הוא רק תורה ומעשים טובים, ובעת שאנו בעלי עמדה שמי שיעשה זאת הוא טעם טעם נע, ובעת שאנו עומדים קודם ימי האילול שהמעניין ר' יחזקאל וצ"ל הבטיח שאם מנהיג"ב דכר הוא להתאמץ ביותר. ותמוך ותאמץ במינים אלו נזכה לראות השנה נפלא מאוד, מתנה והקב"ה יעזור שנוהג שהאלול הזה עם כל הברעץ וההתעוררות וההתלהבות ויהי' ביתר שאת וביותר עוז, ואז נזכה לראש השנה של דביקות בהקב"ה שאין כמותו, ונזכה לכתוביה וחתמיה טובה.

שאין שם חדשות מרעישות, אך כך היא המציאות שטבע האדם שהוא רוצה חדשות. ולמה ברא הקב"ה את הטבע הזה, כדי שתהי' לו השתוקקות ורצון לידע את הניינים האמיתיים, לדעת עוד גמרא ועוד תוספות ומה כתוב בחידושי הרשב"א והרשב"א, ולא לסתפק במונע והיצי"ר גורם להסיט את האדם מחניינים האמיתיים ולמנוע אותו בדברים, ועי"י מאבד את ההשתוקקות והשמחה בנייעם של התורה. אבל אם ההשתוקקות שלו והשמחה והגישה שלו היא בתורה הקדושה אינו מחפש חדשות בדברים אחרים, וזה מה שאמר הכותב "והקללה אם לא תשמעו אל מצות ד' אלוהיכם וסרתם מן הדרך אשר אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם", שאם לא יחי' החדשות שלו במצות ד' וסרתם ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם, החדשות שלו יבאו ע"י מקומות אחרים ח"ו. ואינו יכול לומר אני אין מתעניין בחדשות כלל לא בתורה ולא בדברים בטלים משום שאם אינו מספק לעצמו את החדשות בתורה הוא ממילא הולך לדברים אחרים ח"ו שחייב למלא טבע הסקרנות שלו וע"כ יספק אותו בדברים בטלים. ומכאן יש לו ללמוד עצה טובה לימי האילול הבעל"ט בעושה"ת, שלא נספק לעצמינו את החדשות בדברים אחרים ולא נסתכל

בחתם סופר פרשת ראה כתב דבר יקר מאוד, שכתוב בפסוק 'ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצות ד' אלוהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום, והקללה אם לא תשמעו אל מצות ד' אלוהיכם וסרתם מן הדרך אשר אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם'. והנה חז"ל דורשים ממה שאמר הכותב 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך', שכל יום היו בעיניך חדשים שמצות קד"ש תהי' כי כל כמו מכתב חדש מהמלך, וכמ"ל לכאן יל"פ מה שאמר הכותב 'את הברכה אשר תשמעו אל מצות ד' אלוהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום'. ובחת"ס הק' מה הוא שאמר הכותב 'קבלה ג"כ היום, וסרתם מן הדרך אשר אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם', וכי כשאנו עושים את קיום המצוות החדשים ע"י נותנת לו התורה קללה, והיא מי שלא קיים את המצוות והמעלה החשובה מאוד שכל יום היו בעיניך חדשים בקיום המצוות מניע לו מחמת זה קללה, וביותר שהמשך הפסוק הוא 'ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם', שעל זה באה הקללה. ובאר החת"ס דבר נורא, דטבע האדם שהוא רוצה חדשות – נייעם, ויש לו לזה השתוקקות עצומה, וכמו שאנו רואים שיש לאדם השתוקקות לראות מה כתוב בעיתון ולשמוע נייעם וכדומה אע"פ